

vergadering **C95**  
zittingsjaar 2022-2023

## Woordelijk Verslag

### **Commissievergadering**

Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening  
en Energie

van 10 januari 2023

*(Een aantal sprekers namen mogelijk deel via videoconferentie.)*



**Vlaams  
Parlement**

## INHOUD

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| VRAAG OM UITLEG van Tinne Rombouts aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het arrest van de Raad voor Vergunningsbetwistingen over de omgevingsvergunning voor de nieuwe circulaire werkwinkelwijk Broeklin in Machelen – 925 (2022-2023) | 3  |
| VRAAG OM UITLEG van Tinne Rombouts aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de recente studie in Nature Communications over de bijdrage van verbrandingsgerelateerde bronnen aan ammoniakemissies – 944 (2022-2023)                         | 8  |
| VRAAG OM UITLEG van Jos D'Haese aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de aankondiging van 3M om te stoppen met de PFAS-productie tegen 2025 – 975 (2022-2023)                                                                            | 11 |
| VRAAG OM UITLEG van Mieke Schauvliege aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de prijsverhoging van drinkwater – 1007 (2022-2023)                                                                                                          | 14 |

**VRAAG OM UITLEG van Tinne Rombouts aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het arrest van de Raad voor Vergunningsbetwistingen over de omgevingsvergunning voor de nieuwe circulaire werkwinkelwijk Broeklin in Machelen – 925 (2022-2023)**

**Voorzitter:** mevrouw Gwenny De Vroe

**De voorzitter:** Mevrouw Rombouts heeft het woord.

**Tinne Rombouts (cd&v):** In dezen, collega's, grijp ik terug naar de datum van 15 december, toen de Raad voor Vergunningsbetwistingen een arrest velde waarbij ze de omgevingsvergunning voor Broeklin vernietigt. In zijn arrest stelt de Raad vast dat de minister een uitvoerig onderzoek of passende beoordeling naar de gevolgen voor het natuurgebied niet vereist vindt. De Raad oordeelt dat de verantwoording die de minister daarvoor aanreikt niet volstaat. De minister heeft dus niet voldoende onderzocht of het Broeklin-project een risico op aanzienlijke gevolgen voor het habitatrictlijngebied veroorzaakt.

In het arrest zijn enkele opmerkelijke passages te lezen, en ik wil dan ook even citeren. De minister stelt, en het citaat luidt: "Uit de project-MER (milieueffectrapport) blijkt dat de kritische depositiewaarde (KDW) van de habitats binnen het desbetreffende habitatrictlijngebied wordt overschreden. Het betreffen evenwel habitats met een relatief hoge KDW die dus minder gevoelig zijn voor de te hoge stikstofdeposities. Hierbij wordt benadrukt dat een individuele projectemissie in geval van een overschrijding van de KDW bij de betrokken habitats niet automatisch kan worden aanzien als een significant effect. De Nederlandse Raad van State oordeelde dienaangaande." Einde citaat.

Verder leest men ook bij de overwegingen van de minister, en dat is opnieuw een citaat: "Er wordt dan ook geoordeeld dat een uiterst beperkte bijdrage van 1 procent, welke een zeer minimale, en niet meer, of minstens zeer moeilijk, meetbare bijdrage uitmaakt, op het betrokken gebied géén significant effect kan hebben." Einde citaat.

Minister, bij dezen zou ik graag enkele vragen daarover stellen. Ten eerste, hoe wetenschappelijk relevant is de KDW voor de minister? U stelt immers dat habitattypes met een hoge KDW geen significante effecten ondervinden van, in uw ogen, beperkte stikstofbijdragen. Wat zegt dit over de onzekerheidsintervallen op de KDW? Welke KDW's zijn volgens u hoog te noemen en waar ligt de grens? Ten tweede, minister, stelt u dat bijdragen van 1 procent geen significant effect kunnen hebben. Waarom wordt in de voorgestelde Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) de grens van 1 procent gehanteerd voor industriële emissies, maar niet voor landbouw? Hoe verschilt het effect op de natuur tussen 1 procent stikstof – het atoomstikstof – uit ammoniak, dan wel uit stikstofoxides? Ten derde, hoe kan een passende beoordeling gunstig beoordeeld worden als de KDW reeds overschreden is voor bepaalde habitattypes? Welke methodieken moeten hiervoor opgenomen zijn in de passende beoordeling? Kan men door middel van evaluatie op het terrein een gunstige passende beoordeling bekomen?

**De voorzitter:** Minister Demir heeft het woord.

**Minister Zuhail Demir:** Dank u wel, collega. Het arrest dat u vernoemt, vernietigt inderdaad de omgevingsvergunning die ik samen met collega Crevits op 24 maart had toegekend. Dat was vlak na het Stikstofarrest van 25 februari van 2021, en zo'n zes weken voor de ministeriële instructie van 2 mei 2021 betreffende de beoordeling van de stikstofuitstoot bij vergunningsaanvragen.

Wat uw vraag betreft rond de kritische depositiewaarde, dus de KDW: u weet dat dat is vastgelegd door de wetenschap. Ik zie niet onmiddellijk de relevantie met

het arrest van de Raad waarin de vergunning van Broeklin werd vernietigd. De vraag heeft betrekking op een wetenschappelijk onderwerp. Ik ben zelf geen wetenschapper, maar ik zal uw vraag zo goed als mogelijk proberen te beantwoorden op basis van hun input.

De KDW is een maat voor de gevoeligheid van de natuur voor stikstof. Bij een overschrijding van de KDW kan de gunstige staat van instandhouding van een habitat niet worden bereikt. Bepaalde vegetaties zijn gevoeliger dan andere vegetaties. Deze KDW's zijn gebaseerd op langdurig en uitgebreid wetenschappelijk onderzoek. De KDW's zijn wetenschappelijk opgevat als een waardenvork. Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) heeft binnen deze waardenvork een unieke waarde voor Vlaanderen vastgelegd. Deze waarde is niet noodzakelijk vastgelegd aan de onderkant van de vork maar op de waarde die optimaal binnen de Vlaamse context en habitats past.

In de voorgestelde PAS wordt uitvoerig omschreven waarom verschillende drempels kunnen worden gehanteerd binnen een programmatorische aanpak. Hierbij wordt rekening gehouden met de totale impact van de polluenten, de vastgestelde trend in het verleden en de mogelijke impact van het gebruik van deze drempels voor het instandhoudingsbeleid. Dit laatste punt wordt besproken in de passende beoordeling van het plan-MER en van de PAS. De uitvoerige motivering kan online worden geraadpleegd in de documenten van de definitieve PAS die voorlopig werd vastgesteld in het krokusakkoord.

Met betrekking tot uw derde vraag: in antwoord hierop vestig ik er de aandacht op dat de Raad in zijn arrest van 15 december 2022 uitdrukkelijk heeft geoordeeld dat niet elke bijkomende belasting van een speciale beschermingszone met Europees te beschermen habitats waarvan de KDW reeds in overschrijding is, noodzakelijkerwijze een betekenisvolle aantasting betekent en daarom niet toelaatbaar zou zijn. Wel houdt de kritische depositiewaarde het weerlegbaar vermoeden in zich dat de bijkomende depositie schade kan veroorzaken.

Als een project leidt tot een toename van de stikstofdepositie op al overbelaste stikstofgevoelige habitats, dan moeten de gevolgen van die toename worden onderzocht vooraleer er een vergunning wordt verleend, aldus de Raad.

De definitieve PAS zal voorzien in een significantiekader, waarbij projecten met een impactscore groter dan 1 procent ook nog kunnen worden vergund.

**De voorzitter:** Mevrouw Rombouts heeft het woord.

**Tinne Rombouts (cd&v):** Minister, dank u wel voor uw antwoord. Ik zal het zeker nog eens zeer grondig nalezen, maar ik meen begrepen te hebben dat er eigenlijk op mijn tweede en derde vraag niet geantwoord wordt.

Maar ik zal eerst even stilstaan bij de eerste vraag, want ook daar heb ik het gevoel dat we toch wel een probleem hebben, en dat uw antwoord op de eerste vraag tegenstrijdig is met het antwoord op de derde vraag. U stelt namelijk in de eerste vraag dat bij een overschrijding van de KDW geen gunstige staat kan worden bereikt van de instandhoudingstoestemming. Vervolgens stelt u in de laatste vraag dat ook als de KDW overschreden wordt, er onderzocht kan worden of er een gunstige staat kan worden bekomen.

Ik denk niet dat de KDW in dezen een strikte grens is. Daar wordt met heel veel woorden gesteld dat het kan zijn dat er mogelijk een negatief effect is. Met andere woorden: een strikte toepassing van de KDW in dezen, zal ten eerste geen garantie zijn om misschien altijd succes te hebben, want er zijn ook nog andere factoren. Maar omgekeerd stel ik me de vraag in hoeverre men de KDW eigenlijk strikt kan hanteren als een harde grens om te zeggen of een vergunning dan wel of niet kan worden afgeleverd.

Ook in uw eigen beslissing stelt u althans heel duidelijk dat, omdat de KDW daar al hoog is, we ervan moeten uitgaan dat er niet zoveel effect is. Dus in deze vergunning stelt u dat zelf heel duidelijk. Vandaar mijn vraag, heel duidelijk en expliciet: wat zijn die onzekerheidsintervallen, en wat is dan hoog? Wat is hoog te noemen? Want u geeft gewoon aan dat het hoog is, maar dat is niet gedefinieerd. Bij een gelijke behandeling is het belangrijk dat we daar wel klaarheid in krijgen.

Bij de tweede vraag, minister, denk ik expliciet dat ik geen antwoord gekregen heb op: wat is het verschil tussen 1 procent stikstof in ammoniak, dan wel uit stikstofoxide? Met andere woorden: de stikstof, het stikstofatoom, in uw ammoniak en in uw stikstofoxide, wat is daar het verschil in? Ik meen uw antwoord niet gekregen te hebben. Als u het wel gegeven hebt, wil ik vragen om het antwoord expliciet te herhalen, want ik denk dat daar niet op geantwoord is.

En wat het laatste betreft, minister, hebt u aangegeven dat een passende beoordeling ruimer bekeken moet worden. Je hebt inderdaad een significatiekader, maar het moet ruimer bekeken worden. Maar mijn vraag in dezen is expliciet, en ik heb dat ook in het verleden al eens gevraagd, omdat ik op het terrein voel dat er vandaag problemen mee zijn. Hoe moet die passende beoordeling dan gemaakt worden, en wat kan er onderdeel van zijn? Ik vraag expliciet: wordt er dan gekeken naar de evaluatie op het terrein, of dat er een gunstige staat van beoordeling gekomen is, of dat er geen achteruitgang is? Wat is de mogelijkheid om die passende beoordeling op een goede manier uit te voeren? Wat moet men daarvoor aanleveren?

U hebt bij mijn vorige vraagstelling nogal sterk uitgehaald naar diensten die vergunningsdossiers moeten opmaken, en die de passende beoordeling moeten opmaken, want ze vragen daar veel geld voor, en ze maken het allemaal zeer complex. Ik stel nu aan u de vraag: hoe moet die passende beoordeling opgemaakt worden? Op die momenten, wat moet daartoe behoren? En kan dat dan eventueel met terreinbezoeken, of rekent u erop dat iedereen dan terreinbezoeken zal doen, om dan op basis daarvan te gaan beoordelen? Hoe moet dat gebeuren? Ik zou daar graag toch enige duiding over krijgen.

**De voorzitter:** De heer Coenegrachts heeft het woord.

**Steven Coenegrachts (Open Vld):** Collega, dank u wel voor de vraag. Minister, als dit arrest, net als het arrest-Overijse, zoals we dat noemen, iets aantoon, dan is het dat er op dit moment toch heel veel juridische onzekerheid bestaat en dat wij heel dringend nood hebben aan dat definitieve PAS-kader, dat definitieve stikstofkader, dat dan moet leiden tot die zeer rechtszekere manier om vergunningen te verkrijgen. Alles wat collega's erin lezen of misschien zelfs willen lezen, en alle analyses die ik ook lees van allerhande verenigingen, dat is heel interessant, maar ik denk dat de rode draad doorheen al die arresten is dat we nood hebben aan een definitief PAS-kader om tot een rechtszeker kader te komen.

De KDW's zijn een interessant element in het jongste arrest. Dat is zeker zo. We moeten wel niet vergeten dat de ambitie die Europa ons oplegt, erin bestaat dat we moeten komen tot een goede staat van instandhouding van onze speciale beschermingszones. Het is zeker zo dat stikstof daarbij een van de elementen is – niet het enige zalmakende element, maar wij praten hier wel over een stikstofkader. KDW's zijn nu eenmaal relevant in een stikstofkader. Ook de waterkwaliteit en zo is allemaal heel relevant om tot een goede staat van instandhouding te komen, maar dat is nu eenmaal niet hetgeen waarover we praten in een stikstofkader.

Ik denk dus dat we vooral snel moeten evolueren naar een wetenschappelijk onderbouwd en in de Vlaamse context gecreëerd kader. We mogen ook niet de Duitse studies en de Duitse rechtspraak gebruiken, zoals bij de Broeklinvergunning is gebeurd. We moeten in dezen echt naar Vlaams wetenschappelijk onderzoek en Vlaamse onderbouwing zoeken. Daar is het INBO-rapport op zichzelf wel interessant

voor. Dat biedt een onderbouwing voor het verschil tussen  $\text{NO}_x$  en  $\text{NH}_3$  en de verzuringsgraad die elk heeft op een speciale beschermingszone. Dat is op zich een bijdrage aan de wetenschappelijke onderbouw van het onderscheid tussen  $\text{NO}_x$  en  $\text{NH}_3$  in het vergunningsverleningsproces. Of dat voldoende zal zijn, dat zal de rechtbank uiteindelijk wel uitmaken, maar het bestaat, het is er vandaag. Minister, we zullen echter toch snel moeten evolueren naar een definitief kader. Dit is misschien minder een vraag dan een oproep. We mogen niet te veel en ook niet te weinig afleiden uit die arresten, denk ik. De rode draad is dat snelheid geboden is, of we komen gewoon terecht in een de facto vergunningenstop in Vlaanderen, en dat moeten we te allen prijze vermijden.

**De voorzitter:** Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

**Mieke Schauvliege (Groen):** Minister, het is inderdaad wachten tot een volgende juridische uitspraak die ook het voorlopige vergunningskader vernietigt. Wij pleiten dus ook voor een definitief kader, zo snel mogelijk. We hebben daarover voor de kerstvakantie een aantal uitspraken gehoord. Wat is nu precies de stand van zaken wat dat betreft? Hebt u tijdens de kerstvakantie kunnen voortwerken? Hebt u al vooruitgang geboekt in de onderhandelingen? In welke fase zitten we, en hoe schat u in wanneer dat definitieve kader er zal komen?

**De voorzitter:** Minister Demir heeft het woord.

**Minister Zuhal Demir:** Dank u wel. Ik wil eerst en vooral collega Coenegrachts steunen. Ik denk dat het definitieve PAS-kader, waar ook een duidelijk significantiekader in zit, er zo snel mogelijk moet komen. Dat heeft ook de nodige MER en ook een passende beoordeling. Bij elke versoepeling die je daaraan aanbrengt, staan er aan alle kanten advocaten klaar om dat aan te vechten. We weten dat het zal worden aangevochten. Als beleidsmakers moeten we dus echt alles op alles zetten om een juridisch robuust systeem te maken. Met alles wat je daaruit haalt, of als je dat uitholt, maak je eigenlijk al de weg vrij voor alle juridische procedures, die men dan ook zal winnen. Daarom pleit ik dus voor een juridisch goed en robuust kader. Ik denk ook dat er sowieso nog arresten zullen komen. Er komen nog belangrijke, grote economische dossiers aan, maar ook voor de landbouw zullen we niks meer kunnen vergunnen zolang er geen definitief kader is.

Het Hof van Justitie is daar ook heel duidelijk over. Je gaat eerst stikstof moeten reduceren. Je mag niet vergunnen 'op poef', op lange termijn. Dus nu maar vergunnen, vergunnen, vergunnen en ondertussen zeggen dat we in de toekomst wel reductiemaatregelen gaan nemen? Neen, het Hof van Justitie is daar heel duidelijk over. In dat krokusakkoord zitten heel wat maatregelen waardoor we vrij snel dat stikstofbad wat kunnen verlichten.

Collega Rombouts, u bent verkeerd. Indien de KDW overschreden wordt, is een gunstige staat niet haalbaar. U weet dat in Vlaanderen zo goed als alle KDW's overschreden worden. In mijn derde antwoord stel ik dat de Raad het heeft over een zeer kleine extra bijdrage, maar binnen een dalende trend, waarvoor die PAS dan ook noodzakelijk is.

Wat betreft de argumentatie voor de vraag rond de onderbouwing van het verschil tussen  $\text{NO}_x$  en ammoniak, denk ik dat ik heel duidelijk geantwoord heb. Ik verwijs daarvoor ook naar de uitgebreide argumentatie in het ontwerp-PAS, dat uw partij ook in de regering heeft onderschreven. Daarbij komt recent ook het advies van het INBO, dat stelt dat een kilo ammoniak een pak schadelijker is dan een kilo  $\text{NO}_x$ . 'Stikstof is stikstof' klopt dus niet. Dat is nu ook wetenschappelijk aangetoond. Ik hoop dat we daarmee die discussie voor eens en voor altijd kunnen sluiten. Ik denk dat we in dit dossier zoveel mogelijk moeten objectiveren en de wetenschap aan het woord moeten laten. Want ook in de kerstvakantie heb ik allerlei onzin gelezen. Ik heb daar bewust niet op gereageerd. Ik vind dat echt wel een dieptepunt, dat

men van alles beweert waarvan we weten dat de wetenschap daar andere wetenschappelijke studies over heeft gedaan.

De Duitse norm werd ondertussen in verschillende arresten en wetenschappelijke studies al meerdere keren onderuitgehaald. Ik denk dat u dat ook weet. Wij volgen ook al die arresten.

Collega Schauvliege, er wordt deze week inderdaad ook nog gewerkt. Het zal zo snel mogelijk moeten komen, in de schoot van de Vlaamse Regering. Het krokusakkoord is niet op één nacht beslist. Ik wil dat hier ook nog wel eens zeggen, want ik lees soms in sommige kranten dat dat op één nacht beslist zou zijn, alsof de ministers niet goed weten wat ze gedaan hebben. Neen, er zijn meer dan tachtig interkabinettenwerkgroepen geweest, er zijn tientallen ministerraden over geweest, er is heel veel voorbereidend werk gebeurd door het INBO, door Omgeving, door het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), door de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), een voor een mensen met kennis ter zake. Ik ben geen wetenschapper, maar als we in dit dossier geen fouten willen maken, denk ik dat we echt moeten gaan naar een juridisch robuust systeem, dat, indien het wordt aangevallen, staande blijft.

Er is het krokusakkoord dat we zijn overeengekomen. Je hebt het openbaar onderzoek. Er zijn een aantal dingen waar we inderdaad wel naar kunnen kijken, zonder dat we de fundamenteën van het akkoord wegnemen. Want als je dat doet, betekent dat natuurlijk ook dat je helemaal opnieuw moet beginnen: een nieuw milieueffectenrapport (MER), nieuwe berekeningen, een nieuwe passende beoordeling. Dan zijn we in 2025-2026, en dat betekent eigenlijk dat je de facto op slot gaat qua vergunningen.

We hebben een coronacrisis. We hebben een energiecrisis. Ik denk dat we nu met de voltallige regering alles op alles moeten zetten om de komende weken en maanden dit dossier tot een goed einde te brengen, zodat er rechtszekerheid is en iedereen, zowel economie als landbouw, weet waaraan en waartoe.

**De voorzitter:** Mevrouw Rombouts heeft het woord.

**Tinne Rombouts (cd&v):** Minister, dank u wel voor uw antwoord. Ten eerste, wat betreft dat we moeten komen tot een rechtszeker kader en dat we zo snel mogelijk tot goede besluitvorming moeten komen: ik denk dat daar – althans bij de meerderheid – geen enkele discussie over is, en ik hoop dat dat ook hier in het parlement klaar en duidelijk de doelstelling van eenieder is.

Het is natuurlijk niet zo dat een definitief kader überhaupt voor rechtszekerheid zorgt. Het kader an sich moet juridisch robuust zijn, moet goed in elkaar zitten. En daarom, minister, is het ook belangrijk dat er antwoorden komen op de rechtsonzekere elementen die de Raad nu alvast aanvalt of onderuithaalt. Daarom ook mijn vraagstelling daarover. Ik denk echt dat het niet wijs is om de vragen of de elementen die worden aangevochten te negeren. Daarmee geraken we niet tot een robuust kader.

Het element in mijn tweede vraag is heel bewust gesteld: 1 procent stikstof uit ammoniak, vergeleken met 1 procent stikstof in NO<sub>x</sub>. Waarom? Omdat er hier verwezen wordt naar de INBO-studie, collega's. En minister, u hebt het zelf nog eens herhaald: het effect van 1 kilogram NO<sub>x</sub> is niet hetzelfde als 1 kilogram ammoniak. Uiteraard niet. Iedereen die een beetje basischemie heeft gehad in het zesde middelbaar onderwijs, weet dat. Want de stikstofhoeveelheid in ammoniak, in de molecule ammoniak, is inderdaad hoger dan in 1 kilogram NO<sub>x</sub>. Maar daarmee is niet gezegd dat stikstof geen stikstof is.

Ik vind het ongelooflijk – en als we over dieptepunten spreken, is dit hier wel een dieptepunt in de discussie – dat we verbaasd zijn dat een kilogram ammoniak een zwaarder effect heeft omdat er meer stikstof in zit dan in een kilogram NO<sub>x</sub>. Echt

waar, we zullen geen appels met peren moeten vergelijken, we zullen geen percepties moeten creëren, daar zullen we er niet mee komen. Daar zullen we in de rechtszaal geen enkele vergunning mee rechthouden. We zullen echt tot de essentie van de discussie moeten komen. Willen we in Vlaanderen echt een rechtszeker kader creëren? Ik heb begrepen dat dat ons aller doelstelling is.

Ik ben daar wel bezorgd over. Ik zal uw antwoord nog eens grondig nalezen, minister, want u geeft aan dat u daar toch denkt op te antwoorden, maar het is wel essentieel dat we daar klaarheid over scheppen, en ook niet proberen een of andere perceptie of idee van de wetenschap in dezen proberen te creëren.

Een ander punt waar ik nog even bij wil blijven stilstaan, is het element rond de Duitse wetgeving. Ook daar wordt aangegeven dat de Duitse wetgeving geen stand houdt. Neen, het klopt inderdaad dat wij hier in Vlaanderen de Duitse wetgeving niet mogen toepassen, want dat is uiteraard geen Vlaamse wetgeving. Ik denk niet dat ook daar iemand enige twijfel over heeft, maar dat wil niet zeggen dat de onderbouwing waarop de Duitse wetgeving gebaseerd is, op een of andere manier onderuitgehaald zou zijn, of problemen zou kennen. Ik denk dat dat ook belangrijk is. *(Opmerkingen van minister Demir)*

Dat is natuurlijk niet dadelijk hier van toepassing, maar omdat ernaar verwezen wordt, denk ik dat het belangrijk is dat we dat ook wel scherp houden.

Minister, we zijn het er helemaal over eens: we moeten zorgen dat we tot een rechtszeker, robuust kader komen, en dat we dat op een zo spoedig mogelijke manier doen, maar in dezen denk ik wel dat het belangrijk is dat we klaarheid krijgen over de rechtsonzekere elementen, ook over een aantal wetenschappelijke zaken, en dat we dat debat hopelijk ten gronde en transparant verder kunnen voeren.

Wat de passende beoordeling betreft, ik ga ervan uit dat we daar later nog eens op terugkomen.

**De voorzitter:** De vraag om uitleg is afgehandeld.

**VRAAG OM UITLEG van Tinne Rombouts aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de recente studie in Nature Communications over de bijdrage van verbrandingsgerelateerde bronnen aan ammoniakemissies – 944 (2022-2023)**

**Voorzitter:** mevrouw Gwenny De Vroe

**De voorzitter:** Mevrouw Rombouts heeft het woord.

**Tinne Rombouts (cd&v):** Voorzitter, bij dezen inderdaad een vraag over de ammoniakemissies. Op 13 december 2022 verscheen in het gerenommeerde wetenschappelijke tijdschrift Nature Communications een artikel over de bijdrage van verbrandingsgerelateerde bronnen aan ammoniakemissies. De auteurs stellen dat lang verondersteld werd dat emissies uit mest de belangrijkste bijdrage leverden aan de totale hoeveelheid ammoniakemissies. Echter wordt gesteld dat de bijdrage van verbranding veel hoger ligt dan verwacht. Het gaat om emissies uit verbranding van kool, maar ook dieselloortuigen met selectieve katalytische of non-katalytische reductie van NOx door middel van ammoniak, de zogenaamde AdBluesystemen.

Wanneer we kijken naar de bijdrage van ammoniak uit verbranding, gaat het volgens de studie om een relatief aandeel van 44 procent. De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) rekent 95 procent toe aan de landbouw, een wezenlijk verschil.

Minister, in welk opzicht verschilt de meetmethode van de VMM met die van de studie? Werkt de VMM ook met een doorgedreven isotopische analyse van de verschillende stikstofbronnen?

Hoe wordt de beleidsmatige impact van deze studie ingeschat? Wat is de appreciatie van de VMM, de Vlaamse Landmaatschappij (VLM), de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) en het Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO) over deze studie?

**De voorzitter:** Minister Demir heeft het woord.

**Minister Zuhail Demir:** De vragen handelen over een wetenschappelijke studie en zijn zeer technisch. De antwoorden zullen dan ook zeer technisch zijn.

Ik heb ILVO, de VLM, de VMM en VITO geraadpleegd, de meeste hebben geantwoord.

De VMM schat de ammoniakemissie per bron en per sector met opsplitsing naar verbranding en procesemissie grotendeels in op basis van methodieken zoals beschreven in de Europese richtlijnen. Voor luchtverontreinigende stoffen, waaronder ammoniak, worden deze beschreven in het EMEP/EEA (air pollutant emission inventory) Guidebook. Deze methodieken maken gebruik van activiteitendata en rekenfactoren. De kwaliteit en de volledigheid van de emissie-inventaris wordt jaarlijks geaudit door een internationaal 'expert review team'. De bijdrage van de landbouw in Vlaanderen aan de totale ammoniakemissie wordt op deze manier beraamd op 95 procent in 2020. Deze bijdrage ligt in de lijn van wat de andere Europese landen rapporteren in het kader van EMEP en dat is tussen de 80 en 99 procent in 2020.

De Chinese studie die recent verschenen is in het wetenschappelijk vakblad Nature Communications heeft de isotopische samenstelling onderzocht van atmosferisch ammoniak en ammonium. Dit vergt zeer gesofisticeerde metingen waarbij de talrijkheid van de isotopen stikstof-14 en stikstof-15 bepaald wordt. Verschillen in die isotopenverhouding tracht men te linken aan verschillen in de oorsprong van de ammoniak. Deze oorsprong is ofwel proces-gebaseerd, ofwel afkomstig van de verbranding van biomassa of fossiele brandstoffen.

De isotopentechniek in deze studie wordt enkel gebruikt in het kader van fundamenteel procesonderzoek, en verschilt grondig van de door de VMM en andere Europese landen gehanteerde emissie-inschatting op basis van activiteitendata en rekenfactoren. De resultaten kunnen daarom niet zomaar met elkaar vergeleken worden. Ik heb meer vertrouwen in onze eigen onderzoeken en die van de andere Europese landen dan in de Chinese studie.

VITO werd gecontacteerd, maar er werd nog geen reactie ontvangen.

De VLM werd gecontacteerd en sluit zich aan bij de evaluatie van de VMM.

De VMM voert momenteel geen metingen uit van de natuurlijke aanrijking van stabiele stikstofisotopen in atmosferische ammoniak of ammonium. Bij uitbreiding zijn geen meetgegevens uit Vlaanderen of België bekend over de isotoopsignatuur van atmosferische ammoniak. We kunnen bijgevolg geen uitspraken doen over de mogelijke ammoniakuitstoot door verbrandingsprocessen volgens de methodiek van de Chinese studie.

ILVO geeft aan dat zij ook niet vertrouwd zijn met de specifieke methode toegepast in de Chinese studie, met name de toewijzing van de ammoniakuitstoot aan verschillende bronnen op basis van de isotopenverhouding van de stikstof in de ammoniak.

Het feit dat het artikel in Nature werd gepubliceerd, kan gezien worden als een kwaliteitslabel, maar biedt voor deze nog geen garantie. Een vraag die men zich

kan stellen, is of de getrokken conclusies voor Europa ook specifiek opgaan voor een regio zoals Vlaanderen met veel intensieve landbouw.

De auteurs benoemen in de studie zelf een aantal onzekerheden. De experts van ILVO en de VMM bevestigen deze onzekerheden.

Voor Europa zijn in deze studie alvast opvallend minder data beschikbaar. ILVO nam daarom ook contact op met een auteur van de studie. Deze gaf in zijn antwoord mee dat inderdaad meer observaties nodig zijn om de validiteit van de resultaten te verzekeren. Een aantal specifieke bronnen van ammoniak uit verbrandingsbronnen, zoals kolenverbranding en natuurbranden, zijn in Vlaanderen bijvoorbeeld niet of nauwelijks aanwezig.

De algemene vaststelling is dus dat er meer metingen en onderzoek van de isotopenratio's van bronnen en van de isotopenratio's in ammoniak en fijn stof in lucht en in depositie nodig zijn voor men betrouwbare uitspraken over de Europese, laat staan de Vlaamse situatie, kan doen. Bovendien is het ook niet duidelijk hoe betrouwbaar de isotopenratio's in de verschillende fracties bepaald kunnen worden. Hiervoor zijn mogelijk acties nodig die op hun eigen beurt de isotopenratio kunnen beïnvloeden.

ILVO blijft zich in elk geval inzetten om een zo goed mogelijk en correct wetenschappelijk beeld te krijgen van de uitstoot van landbouwbronnen en het verminderen van die uitstoot zodat deze resultaten kunnen worden meegenomen in de berekening van de emissie-inventaris van de VMM. Zo loopt er bij ILVO onder meer onderzoek naar het monitoren van ammoniakemissies op stalniveau. Door daarop in te zetten krijgen we een verfijnder beeld van de emissies van landbouw, en kunnen landbouwers ook aantonen dat hun inspanningen om hun uitstoot te beperken resultaat hebben. Ook binnen de referentietaken zet ILVO in op de validatie van emissiefactoren van verschillende stalsystemen.

**De voorzitter:** Mevrouw Rombouts heeft het woord.

**Tinne Rombouts (cd&v):** Minister, ik dank u voor uw antwoord. Natuurlijk, u hebt er ook naar verwezen, Nature Communications, ook al komt de studie uit China, daar zitten previews op. Dat is een heel team, dat is niet zomaar uit de lucht gegrepen, anders kom je niet in Nature. Ik denk dat iedereen dat zeer goed beseft. Het is geen studie die je zomaar naast je kunt neerleggen. Dat is zo voor mij en voor iedere wetenschapper die zijn job au sérieux neemt.

De vraag is met andere woorden, minister, heel duidelijk. We hebben in Vlaanderen heel andere meetmethodieken toegepast en dus kan het inderdaad zijn of is het redelijk zeker dat dit tot andere resultaten leidt. De hamvraag blijft: als omgekeerd wordt vastgesteld dat misschien 44 procent wel eens afkomstig kan zijn van niet-veeteeltbronnen, hoe zeker zijn we dan van die 95 procent? Welke marges zitten daarop? Dat is wat we fundamenteel moeten durven in vraag te stellen. En we moeten zorgen dat we daar meer klaarheid over krijgen.

U geeft zelf aan dat er marges zitten op de studie. Ik spreek over 44 procent, dat klopt, het kan minder maar het kan ook meer zijn. Het kan zelfs 65 procent zijn. In die zin is het gebruik van isotopen om te kijken van welke bron de uitstoot effectief afkomstig is, inderdaad binnen de wetenschap een belangrijke methodiek die kan worden toegepast. Het is bij wijze van spreken mogelijk de enige manier om de bron te kunnen achterhalen. We hebben in Vlaanderen universiteiten die met isotopenanalyse werken. In dezen, minister, zou ik u willen vragen op welke manier we een beter beeld gaan krijgen. Gaat u werken aan een betere beeldvorming? Gaan we de bronnen van ammoniak beter en scherper in beeld krijgen?

**De voorzitter:** Minister Demir heeft het woord.

**Minister Zuhail Demir:** Mevrouw Rombouts, u hecht blijkbaar ineens groot geloof aan de Chinese wetenschap. Bij de kritische depositiewaarde (KDW) was onze wetenschap blijkbaar toch maar 'wishy-washy'. Nochtans zijn de KDW's allemaal gepubliceerd in toptijdschriften in de wetenschap. Sta me toe dat ik groot vertrouwen heb in onze wetenschappers. ILVO doet geweldig goed werk. Het wordt tijd dat die wetenschappers echt erkend worden in hun kennis. Ik probeer dat te doen, en niet alleen in dit dossier. Ze mogen meer naar voren komen, ze moeten meer spreken – dat heb ik hen opgedragen –, ook om fake news tegen te gaan.

U verwijst naar deze Chinese studie, er zijn er ook nog andere. In ieder geval is in de programmatorische aanpak stikstof (PAS) afgesproken om meer te gaan monitoren en wat mij betreft ook meten. In Nederland werd heel deze discussie gevoerd. Meer meten heeft tot meer resultaat geleid: de situatie was blijkbaar nog erger dan we dachten. Goed, geen probleem, we zullen dat allemaal doen. De afspraak zit in de PAS, we gaan meer en beter monitoren. VITO werkt daar hard aan.

Of die isotopen in de studie zitten, weet ik niet. Dat moet worden afgewogen door wetenschappers, ik ben dat niet. Ik zal het hun vragen.

**De voorzitter:** Mevrouw Rombouts heeft het woord.

**Tinne Rombouts (cd&v):** Dank u, minister, dat u de zaken beter in beeld wilt krijgen, althans dat heb ik begrepen uit uw antwoord, en dat u daarop wilt inzetten. Opnieuw, ik denk dat dat belangrijk is om tot een robuust kader te komen en om met de juiste gegevens te werken.

U haalt uit naar wat ik zou hebben gezegd over de KDW's. Ik heb de KDW op zich helemaal niet in vraag gesteld, wel de wijze waarop men daar politiek en beleidsmatig mee omgaat, dat is een andere zaak.

Het geloof in Chinese studies, daar gaat het ook niet over, minister. Ik heb inderdaad een zeer groot geloof in het voortschrijdend inzicht van de wetenschap. Dat is trouwens de doelstelling van de wetenschap, elke dag opnieuw. Of het nu van China komt, of van waar ik weet, men moet altijd kritisch kijken naar studies. Als een studie in Nature Communications komt, ben ik niet degene die dat tot fake news zal uitroepen, want, met alle respect, als we in die wereld enig respect willen betonen, is het toch ten opzichte van Nature Communications. We hebben zelfs de plicht om deze zaak nader te onderzoeken voor een degelijk beleid om op verder te bouwen. Ik reken erop dat u daar werk van gaat maken.

**De voorzitter:** De vraag om uitleg is afgehandeld.

**VRAAG OM UITLEG van Jos D'Haese aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de aankondiging van 3M om te stoppen met de PFAS-productie tegen 2025 – 975 (2022-2023)**

**Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe**

**De voorzitter:** De heer D'Haese heeft het woord.

**Jos D'Haese (PVDA):** Op 20 december 2022 kondigde 3M aan dat ze willen stoppen met de productie en het gebruik van poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS) tegen eind 2025. Er hingen hen net iets te veel rechtszaken boven het hoofd om daar nog mee verder te gaan. Ik heb een paar vragen over de concrete impact daarvan op de case in Zwijndrecht.

Minister, hebt u gegevens over wat de beslissing betekent voor de toekomst van de 3M-fabriek in Zwijndrecht en voor de werkgelegenheid op de site?

Hoeveel procent van de activiteiten van de 3M-fabriek in Zwijndrecht is PFAS-productie of PFAS-gerelateerde productie?

Zeer belangrijk: heeft deze beslissing gevolgen voor de betalingen die 3M nog moet doen voor de saneringen op en rond haar site in Zwijndrecht?

Als de PFAS-productie op 3M afgebouwd wordt, is er dan de garantie dat 3M de waterzuiveringsinstallatie van 115 miljoen euro nog effectief zal bouwen, dat dat geld daarvoor gereserveerd blijft?

Hebt u er zicht op of 3M vandaag nog alternatieven voor PFAS produceert zoals GenX? En of ze daarmee willen doorgaan, ook na 2025?

Minister, hebt u er zicht op of men op de site van 3M in Zwijndrecht zal doorgaan met de productie van fluorelastomeren, waarbij ultrakorteketen-PFAS vrijkomen? Plant u om in de toekomst te controleren op de lozingen van ultrakorte ketens als trifluorazijnzuur (TFA) en Perfluoropropionisch acid (PFPrA)?

**De voorzitter:** Minister Demir heeft het woord.

**Minister Zuhal Demir:** Wij hebben bij 3M navraag gedaan over hun toekomstplannen voor de site in Zwijndrecht. 3M gaf aan hier nog geen uitsluitend over te kunnen geven. Wij blijven de toestand natuurlijk opvolgen en we gaan proactief na hoe verdere financiële zekerheden voor de sanering gevraagd moeten worden indien dat nodig zou zijn. U weet dat de saneringsovereenkomst voor wat betreft bodemsanering niet beperkt was.

Volgens onze informatie betreft de PFAS-productie ongeveer de helft van de productie voor de fabriek in Zwijndrecht.

De beslissing heeft geen gevolgen voor de saneringsplicht van 3M en voor de kosten die 3M zal moeten dragen voor de bodemonderzoeken en de bodemsaneringen op en rond de site. De saneringsovereenkomst die op 6 juli van vorig jaar werd afgesloten tussen de Vlaamse overheid en 3M bepaalt dat 3M een financiële zekerheid van 250 miljoen euro moet stellen voor het uitvoeren van de prioritaire acties met betrekking tot de bodemsanering. Dat is intussen ook gebeurd. De kosten die 3M moet dragen voor bodemsanering zijn echter uitdrukkelijk niet beperkt tot dit krediet. Gelet op een eventueel sluitingsrisico van 3M, zullen we op grond van artikel 12 van het Vlaams reglement betreffende de bodemsanering (VLAREBO) bijkomende financiële zekerheden eisen voor nieuw in te dienen bodemsaneringsprojecten indien zou blijken dat 250 miljoen euro niet zou volstaan om het volledige door 3M verontreinigde gebied te saneren.

Het plaatsen van een nieuwe waterzuiveringsinstallatie was een prioriteit in de onderhandelingen met 3M. Daarom voorziet de saneringsovereenkomst een uitdrukkelijke clausule waarin 3M zich verbindt tot de bouw en exploitatie van de nieuwe waterzuiveringsinstallatie. 3M heeft zich in artikel 2, derde onderdeel van de saneringsovereenkomst van 6 juli verbonden tot het bouwen van de desbetreffende waterzuiveringsinstallatie voor 115 miljoen euro. 3M zal deze waterzuiveringsinstallatie sowieso nodig hebben om te voldoen aan de maatregelen die ze moeten nemen ter bescherming en zuivering van de Palingbeek, zoals opgelegd door de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) in augustus 2022.

Tijdens de laatste contacten met het kabinet en de OVAM heeft 3M geen enkele indicatie gegeven dat zij haar verplichtingen uit de saneringsovereenkomst niet zou nakomen en dus de nieuwe waterzuiveringsinstallatie niet zal bouwen en exploiteren. Het niet bouwen van de beloofde waterzuiveringsinstallatie is dus geen optie. In dergelijk onwaarschijnlijk scenario zullen we zonder enig verwijl de stap

naar de kortgedingrechter zetten om de uitvoering van de saneringsovereenkomst, en dus de installatie van de nieuwe waterzuiveringsinstallatie, te eisen.

Collega D'Haese, GenX is een PFAS en geen alternatief voor PFAS. Daarnaast: 3M produceert geen GenX, noch komt GenX voor in het productieproces aangezien het een gepatenteerd product van de concurrent is.

Volgens de persmededeling van 3M zal alle PFAS-productie stopgezet worden tegen eind 2025. Zoals gezegd, heeft 3M nog niet aangegeven welke productieprocessen precies worden stopgezet en welke activiteiten in de plaats kunnen komen. Vanaf het moment dat ik over die informatie beschik, zal ik jullie dat ook overmaken.

Dan kom ik aan uw laatste vraag. Ik wil benadrukken dat de omgevingsinspectie autonoom en zelfstandig handhaaft. Ik plan dus geen individuele inspectiewerkzaamheden van de afdeling Handhaving. Desalniettemin denk ik dat er geen onduidelijkheid bestaat over mijn wens om gericht en accuraat te handhaven.

Volgens de persmededeling van 3M zal alle PFAS-productie stopgezet worden tegen eind 2025. Eveneens zullen PFAS niet langer gebruikt worden in producten van 3M. Dit lijkt dus ook te impliceren dat de productie van fluorelastomeren, waarbij PFAS vrijkomen, stopgezet zal worden. 3M kon na haar persmededeling nog geen details geven over de impact op de site van Zwijndrecht. Maar ik zal te gepasten tijde een lijst vragen van productieprocessen die worden stopgezet. Ik zal die informatie ook delen met jullie.

TFA en PFPrA vallen echter ook onder PFAS. We gaan ervan uit dat die dus ook uitgefaseerd zullen worden. Voor de ultrakorte ketens TFA en PFPrA ontwikkelen 3M en de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) gezamenlijk een meetmethodiek om deze stoffen te kunnen meten.

De afdeling Handhaving van het Departement Omgeving volgt ook de lozing van het afvalwater van 3M van dichtbij. Hier worden momenteel quasi geen korteketen-PFAS meer geloosd via het afvalwater dat afkomstig is van de productieprocessen. De korteketen-PFAS die in het afvalwater aanwezig zijn, zijn afkomstig van de grondsanering. 3M heeft hier momenteel geen vergunning voor en daar is een pv voor opgesteld. 3M is echter geboden om de grondwatersanering verder te zetten. Het mag immers niet zijn dat zij enige administratieve tekortkoming aanhaalt om haar grondwatersanering stop te zetten. 3M bereidt momenteel een aanvraag voor om lozingsnormen voor deze korteketen-PFAS te bekomen.

**De voorzitter:** De heer D'Haese heeft het woord.

**Jos D'Haese (PVDA):** Minister, met niet heel veel duidelijkheid begrijp ik dat 3M een timing gegeven heeft tegen wanneer zij een plan gaan geven. Dat is natuurlijk echt wel relevant voor als we proberen om een beetje op te volgen hoe het daar gaat.

Minister, u zei dat u bijkomende financiële zekerheden zou eisen voor alle kosten die moeten gebeuren voor de sanering in Zwijndrecht in het geval van een faillissement. Als 3M failliet zou gaan of als de site van Zwijndrecht volledig gesloten zou worden, kunnen zij dan daarna niet meer aangesproken worden voor het betalen van bijvoorbeeld de sanering in Zwijndrecht als die nog een tijdje zou aanslepen, wat ik verwacht? Omdat u net zei dat we dan op voorhand al meer financiële middelen moeten vragen. Of kan dat nog via het moederbedrijf verhaald worden?

**De voorzitter:** Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

**Mieke Schauvliege (Groen):** Toen ik las over de aankondiging van de stopzetting van de PFAS-productie van 3M had ik precies een déjà vu want dat is natuurlijk ook wat 3M gedaan heeft met perfluorooctaansulfonaat (PFOS). Nadien zijn we een

beetje in slaap gesukkeld in Vlaanderen. Minister, ik wil vragen om niet alleen na te gaan bij 3M hoe het zit met de uitfasering van de PFAS-productie, maar ook om zicht te krijgen op welke productie men zal overschakelen en om die processen heel nauwgezet op te volgen zodanig dat we door de vervangproducten die nu mogelijk geproduceerd zullen worden, niet van de regen in de drop komen. Minister, we vragen om dat zeer strikt op te volgen zodanig dat het bericht dat de PFAS-productie in 3M stopt ook wel degelijk een positief bericht blijft.

**De voorzitter:** Minister Demir heeft het woord.

**Minister Zuhail Demir:** Collega D'Haese, we gaan dus inderdaad op voorhand al bijkomende financiële zekerheden vragen. We kunnen dat ook doen op basis van het artikel waar ik naar verwees. We zullen ook de moederverenootschap bij de nieuwe bodemsaneringsprojecten aanspreken. We zullen dat steeds gezamenlijk doen zoals we dat ook bij de saneringsovereenkomsten hebben gedaan.

**De voorzitter:** De heer D'Haese heeft het woord.

**Jos D'Haese (PVDA):** Dit volstaat, dank u wel.

**De voorzitter:** De vraag om uitleg is afgehandeld.

**VRAAG OM UITLEG van Mieke Schauvliege aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de prijsverhoging van drinkwater – 1007 (2022-2023)**

**Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe**

**De voorzitter:** Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

**Mieke Schauvliege (Groen):** Minister, in 2023 stijgt de drinkwaterfactuur van gezinnen met zo'n 43 euro per jaar. Dat is een prijsstijging van meer dan 14 procent op jaarbasis. En dat is lang niet de eerste prijsstijging in de drinkwaterfactuur die gezinnen te verwerken krijgen. Sinds 2010 is de drinkwaterfactuur voor gezinnen bijna verdubbeld, terwijl het gemiddelde drinkwaterverbruik afneemt. En ook de volgende jaren zullen de drinkwatermaatschappijen hun factuur jaar na jaar verder optrekken. In samenhang met de stijgende energieprijzen betekent dit voor sommige doelgroepen een zware dobber.

Het drinkwater dat in Vlaanderen uit de kraan komt, is van goede kwaliteit en dat heeft natuurlijk ook een prijs. Maar het blijft de vraag of de mate waarin de drinkwaterfactuur voor gezinnen de afgelopen jaren is toegenomen, te verantwoorden is. De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) rapporteert bijvoorbeeld jaar na jaar dat er stijgende winstreserves zijn bij alle waterbedrijven en dat zijn tenslotte publieke instellingen. De Watergroep had in 2021 bijvoorbeeld een overgedragen winst van 112 miljoen euro, ook in 2020 was dit 101 miljoen euro. Tegelijkertijd geeft de WaterRegulator nog steeds aan dat er onder andere onvoldoende transparantie is in de investeringen van de drinkwatermaatschappijen en dat de winsten niet doelgericht gereserveerd worden in de balansen. Ook de regulering van andere commerciële inkomsten van waterintercommunales is nog steeds een pijnpunt.

In het regeerakkoord is opgenomen dat de tariefstructuren voor drinkwater en afvalwater aangepast zouden worden op basis van de resultaten van de uitgevoerde evaluatie, onder meer naar billijkheid, inzonderheid voor alleenstaanden en gezinnen met kinderen, betaalbaarheid en sturend karakter.

Uit een van die studies bleek onder meer dat een scenario dat, ten eerste, vaste kosten eerder laag houdt en alleszins niet hoger dan het gemiddelde van 50 euro

per wooneenheid in de huidige tariefstructuur, maar dan wel uniform voor alle gezinsgroottes en, ten tweede, op een normatief onderbouwde manier restrictiever is in wat als basisverbruik wordt gezien, en, ten derde, in het vastleggen van de grenzen tussen basis en comfortverbruik op onderbouwde manier rekening houdt met gezinsgrootte en optredende schaalvoordelen, samen met een adequate sociale correctie het meeste kans biedt om betaalbaarheidsrisico's te minimaliseren bij de Vlaamse bevolking.

De Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen (Minaraad) en de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) pleiten in hun advies voor een zo laag mogelijk vast tarief. Dat biedt garanties voor de toegang tot drinkwater voor iedereen. Ze steunen het idee om de bestaande kortingen op het vastrecht per persoon af te schaffen. Ze vragen om dit budgetneutraal te doen, samen met het aanpassen van het variabele tarief.

Om duurzaam watergebruik te stimuleren, vragen de raden om enkele ingrepen in het variabele tarief uit te voeren. De raden stellen voor om het basistarief voor tweede verblijven te schrappen. Ook willen ze naast het basis- en comforttarief een tarief voor luxegebruik invoeren. De meeropbrengsten daarvan kunnen worden gebruikt om investeringen in slim en circulair watergebruik bij huishoudens te bevorderen, bij voorkeur bij kwetsbaardere gezinnen. Verder willen de raden dat er een oplossing komt voor nieuwe gezinsvormen en co-ouderschap door het bepalen van het domicilie van kinderen.

In welke mate stijgen de prijzen voor bedrijven voor drinkwater in dezelfde grootteorde mee?

Zijn de kosten voor de productie, de levering van drinkwater en de zuivering van afvalwater in die mate gestegen dat de volledige inflatie moet worden doorgerekend in de drinkwaterfactuur van gezinnen? Zo ja, wat zijn de kostenposten die het sterkst zijn toegenomen door de inflatie?

Welke beslissingen zult u nog nemen om zoals voorzien in het regeerakkoord de tariefstructuur te optimaliseren, met een bijzondere aandacht voor alleenstaanden en gezinnen met kinderen? In welke mate zult u de voorstellen geformuleerd door de Minaraad en de SERV implementeren?

Het is de tweede maal dat de drinkwatermaatschappijen een tariefplan hebben ingediend. In elk van de tariefplannen zagen we een forse verhoging van de drinkwaterfactuur. Tegelijkertijd is er sinds de invoering van de tariefplannen nog weinig of niets gedaan om de knelpunten in de werking van de drinkwatermaatschappijen aan te pakken. Welke stappen zult u nemen om die knelpunten weg te werken?

**De voorzitter:** Minister, te uwer informatie: op 31 januari hebben we in de commissie een hoorzitting met de drinkwatermaatschappijen.

Minister Demir heeft het woord.

**Minister Zuhal Demir:** Dat is heel goed. Dan kan mevrouw Schauvliege meteen ook alle vragen die ze mij nu stelt aan de drinkwatermaatschappijen stellen. Ik heb hun die vragen ook gesteld.

U weet dat ze daar de beslissingsrechten hebben en niet naar mij luisteren. De WaterRegulator, een onafhankelijke instantie, heeft ook bekeken of die tarieven gerechtvaardigd zijn.

De stijging van het drinkwatertarief voor bedrijven is bij de meeste Vlaamse waterbedrijven nagenoeg gelijk aan die voor de huishoudens.

Uitzondering hierop is Farys, waar het vlak tarief voor bedrijven niet stijgt. Farys voert wel vanaf 2023 een capaciteitstarief in voor grotere aansluitingen. Alle andere waterbedrijven rekenen al langer een dergelijk capaciteitstarief aan. Inclusief het capaciteitstarief stijgen de opbrengsten bij Farys vanuit bedrijven in dezelfde mate als de stijging bij de huishoudens.

De manier van doorrekening van de inflatie in de drinkwatertarieven ligt vast in een besluit van de Vlaamse Regering. Jaarlijks wordt op het drinkwatertarief een gewogen indexformule toegepast: 20 procent wordt niet geïndexeerd, 20 procent volgens de consumptieprijsindex, 50 procent volgens de referteloonindex en 10 procent volgens de materiaalindex.

Deze methode van indexeren werd vorig jaar geëvalueerd en dat leidde ertoe dat ik een aangepast besluit voorlegde aan de Vlaamse Regering, dat intussen een eerste principiële goedkeuring kreeg. Momenteel ligt het ter advies bij de Raad van State.

De waterfactuur bevat naast het drinkwatertarief ook een saneringsbijdrage. Daarover wil ik alvast meegeven dat de saneringsbijdragen sinds 2016 geen stijging meer hebben gekend, met uitzondering van de jaarlijkse indexering op basis van de evolutie van de consumptieprijsindex. De indexering wordt bovendien enkel toegepast op de variabele component van de aanrekening. De tarieven voor de aanrekening van het vastrecht zijn immers decretaal vastgelegd en worden niet geïndexeerd. Belangrijk hierbij is ook te vermelden dat de geïnde saneringsbijdragen de kosten niet dekken. Het Vlaamse Gewest en de gemeenten dragen het saldo tussen de kosten en de middelen uit de waterfactuur zelf bij.

Over een optimalisatie van de tariefstructuur heb ik nog geen beslissing genomen, omdat de effecten van een hervorming eerst duidelijk moeten zijn. Daarom heb ik de opdracht gegeven om de aanbevelingen van de Minaraad en de SERV verder te onderzoeken en de mogelijke impact ervan te kwantificeren.

Ik wil hierbij benadrukken dat we omzichtig moeten omspringen met een hervorming van de waterfactuur om ongewenste neveneffecten te vermijden. Een jaar geleden veranderde de wereld met de energie en de energiefactuur. Als we die waterfactuur hervormen, moeten we goed weten welk effect dat heeft. Daarom wil ik eerst meer zicht hebben op de impact van een mogelijke hervorming op de waterfactuur van onze gezinnen. Maar als je daar een hervorming doorvoert, moet je rekening houden met de alleenstaanden die procentueel meer betalen dan de grote gezinnen en een korting van 20 euro krijgen. Daar moet iets gebeuren. Ik herhaal dat ik de Minaraad en de SERV heb gevraagd om dat nauwkeuriger te bekijken.

U weet dat ik vind dat er te veel drinkwatermaatschappijen zijn. Gelukkig zijn er twee aan het fusioneren. Vanuit het politieke niveau moeten we daar eens naar gaan kijken, want zichzelf zullen dat niet doen, dat is nu wel duidelijk. Maar dat is een andere discussie.

Het is de tweede maal dat de drinkwatermaatschappijen een tariefplan hebben ingediend. In elk van de tariefplannen zagen we een forse verhoging van de drinkwaterfactuur. Tegelijkertijd is er sinds de invoering van de tariefplannen nog weinig of niets gedaan om de knelpunten in de werking van de drinkwatermaatschappijen aan te pakken. U vraagt welke stappen ik zal nemen om de knelpunten weg te werken.

Het klopt niet dat elk van de tariefplannen een forse verhoging van de drinkwaterfactuur veroorzaakten. Het is nuttig om eens te kijken naar de absolute cijfers. Voor een gemiddeld gezin met een gemiddeld verbruik gaat het om een stijging van ongeveer 18 euro over een heel jaar. Het gaat dus over ongeveer 1,5 euro per maand.

De knelpunten bij de waterbedrijven die u aanhaalt, zijn niet zonder gevolg gebleven. De WaterRegulator heeft de aanwending van de opgebouwde reserves meegenomen

in de beoordeling van het tariefplan. Die winsten in de reserves worden aangewend voor de drinkwateractiviteit en niet uitgekeerd aan de vennoten. Wij zijn daarin tussengekomen.

Met de nieuwe tariefplannen is ook de kans gegrepen om de investeringen financieel nauwer op te volgen. De waterbedrijven leveren meer informatie aan over hun investeringen. Daarbij moeten ze dat koppelen aan hun uitgaven en doelstellingen.

De updates en verdere verfijning van het strategisch plan drinkwatervoorziening leiden ertoe dat de drinkwatermaatschappijen meer gaan samenwerken, bijvoorbeeld rond lekverliezen en bronbeleid.

De oprichting van een gezamenlijk dochterbedrijf door Farys en De Watergroep is nog zo'n voorbeeld van die toenadering. Maar ik heb er eigenlijk heel grote vraagtekens bij of ik dat goed moet vinden, omdat dat nog een derde vehikel is dat men daartussen steekt.

Een aantal knelpunten werden weggewerkt, maar er zijn nog heel wat andere knelpunten.

Ik heb de drinkwatermaatschappijen heel duidelijk meegedeeld, ook per brief, dat ik vond dat dat niet wenselijk is. Maar zij verwezen naar hun investeringen, bijvoorbeeld rond lekverliezen. Ik denk dat de politiek eens heel moet bekijken hoe we dat in Vlaanderen moeten aanpakken met al die drinkwatermaatschappijen. Ik herhaal dat je daar niet door geraakt, ze vinden allemaal dat ze moeten blijven bestaan. Volgens mij is de tijd ondertussen rijp om daar met de politiek eens goed naar te kijken, want we krijgen niet meer uitgelegd dat er zoveel drinkwatermaatschappijen zijn.

**De voorzitter:** Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

**Mieke Schauvliege (Groen):** Minister, ik wil graag nog even terugkomen op het aanpassen of optimaliseren van de tariefstructuur. U zegt dat u de opmerkingen van de Miniraad en de SERV hebt gelezen en dat u dat nog aan het onderzoeken bent. Kunt u mij daarvoor een timing geven? Want de opmerkingen van de Miniraad en de SERV zijn zeer pertinent, zij doen een aantal zeer goede suggesties. Ze proberen ook een voorstel te doen om de tariefstructuur te optimaliseren voor de alleenstaanden en gezinnen met kinderen.

Minister, wanneer zult u met een voorstel komen om die tariefstructuur te optimaliseren? Wie is op dit moment bezig met die studie? Wat is daar heel concreet de planning rond?

**Gweny De Vroe (Open Vld):** Minister, ik wil graag zelf heel kort reageren. U weet dat ik er al heel lang voor pleit om het tarief goed in de gaten te houden, zodat het zeker niet duurder zou worden. Nu blijkt dat dat wel het geval is.

Ik pleit er ook al heel lang voor, al van bij uw voorganger, minister Schauvliege, om effectief iets te doen aan de tarifiering voor alleenstaanden. Ik heb de voorbeelden van Brussel en dergelijke aangehaald. U hebt daarnet in uw antwoord aan collega Schauvliege benadrukt dat u daar nu effectief werk van wilt maken. Ik wil u graag danken dat er nu eindelijk een reactie komt op mijn toch wel jarenlange oproep. Ik kijk uit naar het concrete voorstel wat betreft de totaliteit, maar zeker ook wat betreft de alleenstaanden.

**De voorzitter:** Minister Demir heeft het woord.

**Minister Zuhal Demir:** Collega Schauvliege, qua timing kan ik daar niet op vooruitlopen. Ik heb wel de opdracht gegeven aan de VMM en die is bezig met die

studie. We moeten het grondig bekijken en ook kijken naar de impact. Want voor je het weet, ben je in de hervorming van die drinkwaterfactuur bepaalde zaken aan het doen die een grote impact hebben op bepaalde groepen. Het is in ieder geval mijn bedoeling om, zodra alles rond is, daarmee voort te doen. Maar we moeten proberen ongewenste effecten te vermijden.

Als we kijken naar verschillen qua regio, Brussel, Wallonië en Vlaanderen, denk ik dat we in Vlaanderen redelijk goed zitten. Wellicht zouden we nog meer efficiëntiewinsten kunnen halen indien we ook eens naar de structuren van die drinkwatermaatschappijen kijken, maar dat is een oefening apart.

**De voorzitter:** De vraag om uitleg is afgehandeld.